

ANNOTATIONES IN EPISTOLAM AD
GALATAS CAPVT PRIMVM.

A Deo patre nostro.) Nostro referendum est, ad dominū, non ad patrem
 ἀπὸ θεοῦ πατρὸς Ἐκ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ.
 De presenti seculo.) ἐκ τῆς ἐνεστώτος, id est ex instāti, quācūq; id grāci nōnūc
 praesens appellēt. Quod hic uertit nequā Ambrosius legit maligno Hiero-
 nymus malo, grāce est πομπροῦ, quod & uersutum significat, & miserum ac
 laboriosum. Cui est gloria.) Est, non est in grācis, sed tantum, cui gloria.

Quod sic tam cito.) οὕτως ταχέως. Non est sic tam, sed tam cito, aut sic cito. Nam οὕτως
 utrūq; significat, quā sane lectionem alioqui absurdam, & a grācis exemplaribus disso-
 nantem, mirum est adeo inoleuisse, ut & apud Ambrosium & apud Augustinum re-
 periat. Quācūq; ex cōmentarijs diui Hieronymi subodorari licet, aduerbium sic, ab eo
 non fuisse additum. Verum cum in nōnullis codicibus haberetur, tam, in nōnullis sic,
 quod studiosus aliquis annotarat in margine, id scriba parum attentus retulit in cōtex-
 tum. In gratiam Christi.) ἐν χάριτι, id est in gratia. Et Christi potest uel ad gratiam re-
 ferri, uel ad praepositionē ab, ut sit apud nos auferēdi casus, a Christo. Ego malim auferē-
 di casum. Et quidam codices pro Christo, deum habent. Semper em̄ Paulus deum uo-
 cantem facit, sed per Christum. Et in euangelio pater est, qui suos trahit ad Christū, Ca-
 terum in gratia dixit, pro eo quod est per gratiam.

Præter quod.) πρὸς, id est præter id quod, atq; ita erat aptius.

Anathema sit.) Diuus Hieronymus admonet Anathema uerbum esse proprium Iu-
 daeis, quo extremam detestationem significare soleant.

Modo em̄ hoibus ps.) ἀρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθει, ἢ τὸν θεὸν. i. nūc em̄ hoies suadeo an deū?
 hoc est, an humana suadeo, an diuina? Quācūq; & suadeo potest tolerari, cū in hoc sensu
 habeat aliquoties accusandi casum. Et in hanc quidem sententiam interpretatur Vulga-
 rius. Non item cū significat cōsidere, aut credere, aut morem gerere, quemadmodū ui-
 detur arbitrari Faber Stapulensis noster. Quācūq; scio Hieronymū, Augustinum & Am-
 brosium, diuersam sequi sententiam. Caterum modo positum est pro nunc significans
 postea factus sit apostolus, nihil aliud spectare, q̄ quod ad dei pertineat honorem, cū
 olim in Iudaismo diuersa senserit. Si adhuc.) ἐν γὰρ ἔτι, id est si em̄ ad huc.

Accepi illud neq; didici.) παρέλαβον αὐτὸ, οὐτὲ ἐδιδάχθην Hieronymus distinguit inter ac-
 cipere ac discere. Accipimus, quod nostrum nō est, sed ab alio traditū. Discimus, cuius
 mysteriū nobis aperitur. T amet si grāce non est didici, sed doctus sum, id quod uel abso-
 lute pōt accipi, nō doctus sum, sed afflat⁹, uel nō doctus sum ab hoie. Deinde uocabulū
 reuelationis Hieronym⁹ negat usq; apud ethnicos scriptores inueniri ἀποκάλυψις. Verū
 id cum alijs multis nouum fuisse confictum a Septuaginta, quo cōmodius explicarent
 noua dei mysteria. Et expugnabā.) ἐν ἐπόρθου, quod uerbū propriū populantiū & ex-
 cidentīū captas armis urbes. Neq; uideo cur hic stomachē Laurētius, uelut id contu-
 meliose dictū sit aduersus ecclesiā dei qd' expugnata fuerit a Paulo, malitq; oppugnabā
 q̄ expugnabā. Nec inficior aliud esse latinis expugnare aliud oppugnare, que admodū
 aliud est suadere, aliud dissuadere, aliud orare, aliud exorare. Verū qd' facias, ubi grāca
 uox nihil aliud significet πειθῆναι q̄ expugnare aut capere? Caterū ecclesiā uocat cōgre-
 gatiunculam illam Christianorum, quā prorsus expugnabat, quantū erat in illo, iam em̄
 hoc agebat Paulus, proinde quod ait, expugnabam non ad euentum rei, sed ad illius

animū & conatus est referendum. Accommodatius autem erat, quod in cōmentarijs legit Hieronymus de uastabam, more hostis ac feræ populantis omnia.

Aemulator.) *ζηλωτής* ab immodico & supstitioso studio & amore zeloten appellauit seipsum. Cum autem placuit ei.) *ὅτε δὲ εὐδοκίησεν ὁ θεός*, id est, cum aut uisum est deo.

Non acquieui.) *ὄν προσανέμην*, id est non contuli cum carne & sanguine, sic em Græca uertit Hieronymus in suis cōmentarijs, consentientibus & Græcorum scholijs. Atq; ad hunc modum paulo post ipse uertit interpres, id est non cōmunicauit euangeliū meū cum homine, sed cum deo cōmerciū habui. Quidam habent *προανέμην*, hoc est prius contuli, Proinde palam est Thomam & Carrensem nihil agere, qui carnem & sanguinē interpretantur p uitijs carnalibus, quibus nunq; legimus Paulum obnoxiiū fuisse. Etiā si Thomas addit alteram expositionem, carnem & sanguinem interpretans affectum eroga cognatos. At ne id quidem sentit Paulus. Verum huius erroris ansam præbuit interpres, qui *προανέμην* uerterit acquieui. Cū uertendum fuerit contuli siue cōmunicauit, cum carne & sanguine. Quāq; hoc in loco maiorem in modum laborauit diuus Hieronymus, cupiens hunc explicare nodum, quod Paulus cōtumeliosius Petrum, Ioannem & Iacobū, carnem & sanguinem appellarit, præsertim cum Porphyrius hinc calumnie arrogantiā Pauli, quod non dignatus sit suum euangelium conferre, cū cæteris apostolis. In summa ne consistere quidem uideatur, ut qui prius non contulerit cum carne & sanguine, postea contulerit, ueluti sibi diffidens rei periculo facto. His cōstrictus Hieronymus eo confugit, ut aduerbiū *εὐθέως*, id est continuo nō referatur ad ea quæ sequuntur, nō acquieui, carni & sanguini, ne fretus reuelatione, protinus uideatur hominū commercium despexisse, sed ad illa superiora. Cum autem placuit ei, qui me segregauit de utero matris meæ, Ac deinde sequatur, ut reuelaret filium suum in me. Et ad extremum ut euangelicāre illum in gentibus continuo. Et post hæc uelut a nouo exordio sequat illud. Nō acquieui, carni & sanguini, ut sit sensus Paulum iussum, ut continuo citraq; moram accingeretur ad prædicationem euangelijs, proinde non cūctatū, neq; moras triuifese, adeundis ac consulendis apostolis, sed protinus ut erat, iustus aggressum euangelicādi munus. Verum hæc longius discutere, non est huius instituti. Nos quod ad lectionis rationem pertinere uisum est, annotamus, Proinde nec illud huius operis est, quod hæc Pauli narratio multis modis dissentit cum ea, quæ est apud Lucā in actis apostolicis capite nono. Ad antecessores meos ap.) *πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους*, id est ad eos qui ante me fuerant apostoli & quibusdam ob hoc maiores uidebantur, quod prius essent uocati. Veni Hierosolymam.) *ἀνῆλθον*, id est redi siue ascendi.

Quia non mentior.) Hic ὅτι poterat omitti quod uim habet asseuerandi, sed apud Græcos dūtaxat, nisi malis addere. Ecce coram deo testificor, quod non mentior. Nam id additum uelut a iurante.

Ciliciæ.) *κιλίκια*, Partes est *κλίματα*, id est plagas.

Videre Petrū.) *ἴσορῆσαι* quod uerbum apud Græcos plus aliquid significat q̄ uidere, nempe percontandi discendiq; causa uidere. Quāq; id negat Hieronymus.

Quæ erant in Christo.) Cur nō potius quæ sunt in Christo *ταῖς ἐν Χριστῷ*.

Auditum habebant.) *ἀκούοντες ἡσάμ*, id est audiebant. Ad uerbum audiētes erant, hoc est rumor apud illos erat. Latiniſſimum erat auditum erat illis.

Quā aliquādo expugna.) *ἐπέσθει*, rursus eo uerbo est usus, quo supra sicut anotauim⁹.

Clarificabant deum.) *ἐδόξαζον*, i. glorificabant atq; ita legit diuus Hieronymus.

EX CAPITE SECVNDO.

Post annos.) *διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν*, i. per quatuordecim annos. Quamq; sensum probe reddidit interpres.

Et contuli cum illis.) *ἀνεδέμην*, quod uerbū diuus Hieronymus negat Græcis significare proprie conferre, sed quæ nouimus ea in sinum amici exponere, & in mediū adferre.

et cōmuni cōsilio, uel proba
 per se uel significat prater
 id est prius cor
 uocati, in ho
 Quis. Qui uidebant
 modo aliquid additum est.
 Si modo codices me
 nullius essent alioq;
 referatur astin
 uelut ad
 non additur, id est ali
 Quod haud sci
 Tameti mirē conse
 uelut abantur esse aliqu
 em esset gentilis.) *ὁ δὲ πρῶτος*
 id propter introductos
 apud Græcos plerumq;
 ita dicitur. Subinductio
 nobis aliud agētib; id
 res, est. *ἡ δὲ ἐν ἐμοί*, de q
 em autem huc sed, putat h
 ar non habet partem, qua
 partem, quod sensu hui
 Hieronymus Paulum nulla u
 idq; ad ueritatem euangeli
 filios fratres, cohæreat
 filios fratres dicit. Ex ita inte
 ſſimus subiectioni.) Est q
 tendus subiectione, id est i
 quibusdam non habent
 us sit illum nullo modo cel
 us nō putat pertinere ad o
 ent quo illis sanificeret.
 is autem qui uidebantur
 uocatur quædam, deinde
 illi em qui uidebant esse a
ἐκ τῶν πρῶτων, id est qui uidebat
 (quod uos.) *πρὸς ἡμᾶς*, id est e
 uidebant, idem uerbum
 Hieronymus. Contulerat o
 ſſit, sed dumtaxat probat
 ita item quod addiderunt
 addere paulo, qui
 ita paulo accipere, nihil pote
 esse ut patet quæ in medio
 ita uidebantur esse, nih
 itate locates. Quamq; po

ad ferre, cōmuni consilio, uel probanda, uel improbanda. Vnde quod superius habuimus προσανεθέμην, significat præterea cū quoq; cōtulī, scilicet post uocationē Christi, aut si legas προσανεθέμην, id est prius contulī, nempe quā iret in Arabiam. In illo uidef Paulus nō diffusus suā uocationi, in hoc uidef nō eguisse aliorum consilio, ut in Arabia doceret Christum. Qui uidebantur aliquid.) τοῖς δοκοῦσιν, id est qui uidebantur, siue p batis. Porro aliquid additum est. Peius qui legūt, qui sibi uidebantur aliquid, quorū est Ambrosius. Si modo codices mendo uacant. Cōtumeliosum em̄ erat, qui sibi uidebant aliquid, quasi nullius essent alioqui precij, sed sua dūtaxat opinione forent aliquid, cū id magis ad aliorum referatur æstimationem, δοκοῦντες em̄ absolute dicūtur græcis, qui magna sunt autoritatis, uelut ἀδοξοῦντες quorū leuis est autoritas. Ita Euripides in Hecuba, λόγος ἔκτ' ἀδοξοῦντων ἰσὺ καὶ κτ' δοκούντων, ἀντὶ οὐκ ἀντὶ δέμῃ, i. apud Græcos primo & secūdo loco non additur τι, id est aliquid, medio tantum loco additur. Ab ijs autē q uidebantur esse aliquid. Quod haud scio an adiectum fuerit ab quo piā, qui putarit esse subaudiendum. Tamet si mire consentiunt exemplaria. Quandoquidem & Ambrosius legit. Qui existimabantur esse aliquid. Mihi probabile uideretur, quod Valla coniecitat.

Cum esset gentilis.) ἕλληνας, id est græcus cum esset.

Sed propter introductos falsos fratres.) παρεσκότους, quasi dicas obiter ingressos. Nā παρὰ apud Græcos plerumq; in malam significat partem, & nomen est non participiū, ueluti dicas. Subinductitios fratres, sic & μοχ ὅτινες παρεσθήθησαν, id est obiter ingressi sunt nobis aliud agētibz, id quod solent exploratores ac molientes insidias. Iam falsos fratres, est ἡ ἐν δ' ἀδ' ἐλφες, de quo superior admonuimus, Diuus Hieronymus coniunctio nem autem siue sed, putat hoc loco superuacaneam & abijciendam, partim, quod si ponatur non habet partem, quæ illi respondeat, solet em̄ apud græcos δ, semper responderet, idq; ad ueritatem euangeliij pertinuisse. Atq; ita quod sequitur propter subintroductos falsos fratres, cohæreat cum superioribus. Non fuit compulsus circūcidi, propter falsos fratres &c. Et ita interpretatur Augustinus. Tamet si secus legit Ambrosius.

Cessimus subiectioni.) Est quidem datiuus apud Græcos, ὑποταγῆς, sed per ablatiuum uertendus, subiectione, id est ut illis subijceremur, Hieronymus indicat in latinis codicibus quibusdam non haberi οὐδὲ, ut intelligas Titum cessisse ad horam, in Græcis addi, ut sensus sit illum nullo modo cessisse. Quod si legatur cessisse ad horam, hoc tamē Hieronymus nō putat pertinere ad circūcisionem Titi, sed ad id dūtaxat quod Hierosolymā redierit quo illis satiffaceret.

Ab ijs autem qui uidebantur.) Rursum Paulus orationem inceptā non absoluit, qd̄ interloquatur quædam, deinde mutata sermonis forma redit ad id quod instituerat.

Mihi em̄ qui uidebant esse aliquid.) Rursum hoc tertio loco nō est, esse aliqd, sed tantum δι' δοκοῦντες, id est q uidebātur, hoc est in precio habitū, quos uulgo uocāt reputatos.

Apud uos.) πρὸς ὑμᾶς, id est erga uos. Nihil contulerunt.) οὐδὲμ προσανέθεντο, id est nihil addiderunt, idem uerbum quod sapius uertit acquieui, id quod admonet & diuus Hieronymus. Contulerat cum illis Paulus suum euangeliū, illi non contulerunt uicissim suū, sed dumtaxat probarunt euangeliū Pauli, itaq; hoc loco contulerunt non significat idem quod addiderunt, ut quidam arbitrantur, sed illud hinc consequitur. Nā quid potuerūt addere paulo, qui ne cōmunicarint quidē de suo euangelio? Poterant aliquid a paulo accipere, nihil poterāt adiungere, Diuus Hieronymus putat hic hyperbaton esse, ut multis quæ in medio sunt interiecta sublatis legamus ad hunc modum. Mihi enim qui uidebantur esse, nihil contulerunt, sed econtra dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis. Quamq; possumus iuxta superiorem sensum ita legere, ut citra ia-

etationem occulte significarit Paulus, ab illis nihil collatum sibi, sed a se potius illis. Quod tamen ex re consequitur uerius quam uerbis significatur. Est enim hic idem, uerbum *προσαυθ* *δεντο*, quod significat communicare de re quapiam consultandi gratia. Quo quidem in loco parum attentus fuit Valla, qui putat hic contulerunt idem esse quod addiderunt. Annotauit hoc loco quiddam diuus Ambrosius, quod tamen ad hunc locum proprie non pertinet, in eo quod legimus in actis apostolorum, decretum ut gentiles abstinerent a quatuor, ab idolothytis, a fornicatione, a sanguine, & a suffocato, a graecis sophisticis ad ulceratam fuisse scripturam, qui quartum illud a suffocato adiecerint de suo. Et sanguinis abstinentiam interpretatur, non ab homicidio temperandum, id quod ethnicorum quoque legibus uetitum erat, sed ab esu carniū, more Noe iuxta Pythagorae dogma. Caeterum illi secus interpretantes sanguinem addidere, confine quiddam ex Iudaorum ceremonijs de suffocato. Verum quantum tribuendum sit huic Ambrosiano commentol lectoris iudicio relinquo.

Cum uidissent quia creditum est.) *ὅτι πεπίσενται τὸ εὐαγγέλιον*, id est, esse mihi creditum siue commissum euangelium.

Inter gentes.) *εἰς τὰ ἔθνη*, id est in gentes, ut legit Ambrosius, ut respondeat ei quod praecessit, *εἰς ἀποστολήν τῆς περιτομῆς*, Illud obiter annotandum hoc loco qui operatus est, esse *ὁ ἐνεργήσας*, quod aliud quiddam sonat graecis, quam nobis operatus. Siquidem *ἐνεργῆναι* est occultam uim suam in re quapiam ostendere. Vnde & *ἐνεργήσα* dicta est, non operatio, sed uis quaedam occulta, sed efficax. Ostendit enim quod per Petrum est factum, non ipsius uiribus, sed deo autore factum, cui ope & ipse sit adiutus.

Ut nos in gentes illi autem.) Hic sermo non est absolutus, sed subaudiendum est, apostolico munere fungeremur. Nam in positum est pro erga. Et circūcisionem uocat gentem Iudaicam, quam opponit gentibus.

Tantum ut pauperum.) Tantum aduerbium referendum est ad sequentia non ad praecedentia. Hoc admonui, quia nonnulli secus distinguunt.

In faciem restiti.) *κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ἀνέστην*, id est iuxta faciem illi restiti. Aut certe in facie, non in facie, id est pro palam & in conspectu omnium. Nam in faciem erat contumeliosus, nec est graece *κατὰ πρόσωπον*, Cōsentiunt cum his & Graecorum scholia & Ambrosius, qui in facie interpretatur palam & coram, Diuus autem Hieronymus accipit secundum faciem, pro eo quod est non ex animo, sed ut ijs qui aderant speciem reprehensionis exhiberet, ut Petri simulatio quam uidebat noxiā fore gentibus, simulata reprehensione corrigeretur. Et hanc utriusque hypocrisin, dispensationem appellat. Quāquam haec interpretatio non probatur Augustino, & hinc nata est illa magnifica, de mendacio inter illos disputatio, cum hic nullum sit mendacium, quod oratione committitur, sed dissimulatio tantum & simulatio facti Petrus enim cum aduenissent Iudaei surgens a conuiuio dissimulabat se uelci cibis communibus, ne offenderentur, quibus persuaderi non poterat id licere, cum sciret licere. Ac rursus ubi Paulus sensit ex ea dissimulatione qua Petrus studuerat mederi Iudaeis, nasci graue offendiculum, adeo ut Barnabae quoque timeret, opposuit acrem obiurgationem, sed secundum faciem, hoc est in speciem, & per simulationem, non quod crederet Petrum peccasse sua dissimulatione, sed quod uideret id quod in suae gentis remedium fecerat Petrus, in gentium perniciem uergere, quarum curam agebat Paulus.

Quonia reprehensibilis erat.) *ὅτι κατενώσωμι ἡμῶν*, id est quonia reprehensus erat, & damnatus ab ijs, qui male de illo iudicabant etiam si reprehensibilis non erat. Et hic consentiunt Graecorum scholia Ambrosius item reprehensus legit non reprehensibilis. Et addit. Reprehensus. Vnde: Vtique ab euangelica ueritate, cui hoc factum aduerfabatur.

Et simulationi eius consenserunt.) *συννεκρίθησαν*, i. una cum illo simulauerunt, & ita legit diuus Ambrosius. Caeteri Iudaei.) Et addendum *οἱ λοιποὶ*, Et caeteri.

Ab eis

Energia,

Nota quaedam petri & pauli
de re & dissensionibus

et in illa simulatione
recreatur et illa simulatio
non est illa Barnabas
sua quod legitur, nec o
de ambulare.) Graec
ius Paganus uertit, quoc
alter em hi simulabat
(coram omnibus) hic
non. Na per fidem le
uantes autem.) Autem
est, nulli subuidias in su
Iohannem Christum credi
Hieronymus. Prop
(heredico.) *ὁ κἀν ἡμῶν*, id
Iohannes (sum.) *κατὰ τὸν*
Iohannes (sum cruci.)
Iohannes (sum.) *Quo*
nimus in epistola ad
in fide filii dei. *ἡ*
idiqua fide. Quod ita
relieta narratione uel
argue petrum. Non
uoluit legi, non sum ing
tatur alpernatur Ch
tem.

Inferlati.) *ἡ*
adidit in hanc
Iohannis Graeca
lata e ferociori
re. *hymnorum* Gallos
lata metropolim, in q
tibus prodigiolas heret
tatorum. Caeterum ling
tam fuisse quae T reuire
allic inferlatos uertit, n
Quis uos fascino.)
Iohannes *hymnorum* quo
malia motos quosdam
modo aduersus Iouinianu
pro eo quod est, u
non dicitur est, *περὶ τῶν*
uolus deus scire te testa
Iohannes *Christus* Iesus praef
e ut uideat coram cerna
demonstrare uerbo e
opulitum creditum est

Ab eis in illam simulationem.) Græce sic est συναπὴχθη ἀντ' τῆ ὑποκρίσεως, id est pariter abduceretur in illorū simulationē siue illorū simulatione Faber legit, ὡσεὶ ἡ βαρναβᾶς συναπὴχθη, id est ut Barnabas simul abstineret, Verum hoc nec in græcis habetur codicibus, nec a quocūq; legitur, nec opinor usq; inueniri ἀπεχθῆναι ab ἀπέχεσθαι.

Recte ambularent.) Græcis unica est dictio, ὁρδοποδοῦσι. Vnde diuus Hieronymus aduersus Pelagiū uertit, quod nō recto pede incedunt, id autē refertur ad ceteros, nō ad Petrū. Aliter em̄ hī simulabāt, aliter Petrus. Dixi Cepha.) Græci legunt πέτρο, id est Petro. Coram omnibus) hic exponit quid ante dixerit κατὰ πρόσωπον, .i. in conspectu omnium. Nisi per fidem Iesu.) ἔὰρ μὴ, id est si non.

Scientes autem.) Autem coniunctionem non reperio, in græcis exemplaribus, nec opus est, nisi subaudiās in superiore parte, uerbum sumus.

In Iesum Christum credimus.) ἐπιστεύσαμεν, id est credidimus, prateriti tēporis, & ita legit Hieronymus. Propter quod ex.) Propterea quod, διότι.

Reædifico.) ἀικοδομῶ, id est ædifico, nam præcedit πάλιν, id est iterum.

Mortuus sum.) ἀπέθανον, id est mortuus fui, ut sit prateriti temporis.

Crucifixus sum cruci.) χριστῷ συνεαύρωμαι, id est Christo cōcrucifixus sum, siue cū Christo crucifixus sum. Quod nunc uiuo.) Rursum, ὃ pro ὅτι posuit, quemadmodum in dicauius in epistola ad Rhomanos. Quod em̄ uiuit, uiuit deo.

In fide filij dei.) ἐν πίστει Ἰω τῆ τῶ ἡοῦ τῶ θεοῦ. Articulus additus, discernit fidem Christi, a reliqua fide, Quod ita poterat exprimi. In fide uiuo fide inquā filij dei. Mirum autem ut relicta narratione uelut oblitus sui rem prosequatur, ut parum liqueat ubi desierit obiurgare petrum. Non abiicio.) οὐκ ἀδετῶ, id est, nō reijcio, non repello, nō sperno. Ambrosius legit, non sum ingratus gratiæ dei. Augustinus, Nō irritam facio gratiam dei. Vi debatur aspernaturus Christi gratiam, si Moyli legem recepisset, ut necessariam ad salutem.

EX CAPITE TERTIO.

O Insensati.) ἀνόητοι, id est stulti. atq; ita legit Augustinus in cōmentario, quē ædidit in hanc epistolam, alioqui durius uerbū est insensati & contumeliosius Græca uox magis sonat rudes, parūq; cordatos, præsertim quod Galatæ e ferocioribus Galliarū partibus sint profecti Hilarius ipse Gallus in carmine hymnorum Gallos indociles appellat. Addit Hieronymus sibi uisam Ancyram Galatiæ metropolim, in qua magna uetustæ ruditatis uestigia refederint, & ex horum finitimis prodigiosas hæreses exortas Cataphrygum, Ophitarū, Borboritarum & Manichæorum. Cæterum linguam excepta græca qua tū totus fere oriens utebatur ferme eādē fuisse quæ Treuirorum. Nam apud hos uersatus est Hieronymus. Interpres quod hic insensatos uertit, mox uertit stultos.

Quis uos fascinoiuit.) Fascinare dicuntur latinis qui aspectu malefico lædunt, sed apud Græcos βασκαίνω quo uerbo hic usus est Paulus significat & inuidere, ut intelligas inuidia motos quosdam, uoluisse Galatas ad seruitutē legis reuocare. Hieronymus secundo aduersus Iouinianum libro uertit impediuit. At Paulus uidetur hoc uerbum usurpasse, pro eo quod est, incantauit, & oculis ueluti præstigio imposuit, βασκαίνω em̄ græcis dictum est, παρὰ τὸ φάσει καίνω, quod per oculos noceat fascino. Porro Paulum de oculis delusis sentire testantur propemodum quæ mox sequuntur. Ante quorum oculos Christus Iesus præscriptus est & in uobis crucifixus. Est autē plane præstigiij genus, ut id quod coram cernas, non uideas, tum id quod nō est, id uidere te putes. Etiam si Demosthenes eo uerbo est usus pro calumniari siue accusare. Fascinum autem pueris potissimum creditum est nocere, & ob id illos stultos appellat.

Non credere ueritati.) Non obedire, μή πείθεσθαι, id est ne obtemperetis ueritati, ἧς hæc particula ab Hieronymo prorsus omittitur, quod neget inueniri in exemplaribus Adamantij. Eadem particulam adiecerunt & alio loco inferius, ubi pro ἐλάσκαλον mutatum est ἀνέκολερον. Ante quorū oculos.) οἷς κατ'ὀφθαλμοὺς ὁ ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, id est, quibus in oculis Christus Iesus præscriptus est, quod miror quare uerterit proscriptus, cum ea uox latinis multo aliud significet. Nisi quod Græci quodq; proscriptionem (id erat apud Romanos damnationis genus) προεγραφήν appellāt. Potest autem sensus esse duplex, Galatas adeo dementatos fuisse, ut id quod manifestissimum esset, & oculis expositum, tamē non cernerent, obcecati. Aut adeo nihil uidere, ut crederent Christū proscriptione perisse, & uulgarī more crucifixum esse. Posteriorē sensum sequuntur Augustinus & Ambrosius, mihi posterior magis arridet, ut simplicior minusq; coactus. Quā ἧ Augustinus legisse uidetur, præscriptus, non proscriptus, utpote loquens de prescriptione possessionum, quæ per occupationem transferuntur ad ius alterius. At Ambrosius legit proscriptus, mentionem faciēs damnationis. Hieronymus legisse uidetur præscriptus, hoc est ante scriptū in uobis crucifixū, ἧ illud in euāgelio legeretis, uidelicet credentes uaticinijs prophetarum. Illud admonendum, græcam uocem προεγραφήν communem esse scripturæ & picturæ. Quod si placet prior illa sententia quæ mihi certe magis probatur, & consentiunt græcorum scholia, magis quadrabit, depictus ante oculos ἧ præscriptus. Sic em̄ crediderant Christum crucifixum, quasi conspexissent oculis.

Et in uobis crucifixus.) Et redundat. Et in uobis accipi potest p̄ inter uos, si posterior sensus placet quem recensuimus. Non quod inter eos Christus fuerit crucifixus, sed quod ita notum ac prædicatum, ut non minus nossent, quam si inter ipsos res fuisset gesta.

An ex operibus legis.) An hic redundat, nec additur a diuo Hieronymo.

Vt cum spiritu.) Vt apud Græcos non est, sed spirita cum ceperitis, nunc carne consūmamini ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε.

Sine caula.) ἐκὴν, id est frustra siue temere.

Præbuit uobis.) ὁ χορηγῶν, id est suppeditat siue subministrat ὁ χορηγῶν & ὁ ἐνεργῶν poterant esse præteriti temporis, id est qui suppeditabat, & qui operabatur, ut subaudias, de inde uerbum item præteriti tēporis, tribuerat aut simile quippiā. Verum Hieronymus admonet rectius legi uerbum præsentis temporis, quod spiritus non desierit subministrare dotes suas. Et operatur uirtutes.) Operatur non ad spiritum, sed ad eum referē qui suppeditat. Sicut scriptum est.) Scriptum est redundat. Et Hieronymus legit, sicut Abraham credidit deo.

Cognoscite ergo.) γινώσκετε ἄρα, id est scitis igitur atq; ita legit diuus Hieronymus cognoscitis ergo. Prænuñciauit Abrahæ.) προενηγγέλισατο, id est ante euangelizauit, ut exponendi gratia sic loquamur. Nam euangelium Græcis sonat bonum ac lætum nunciū. Etiam si apud Homerum Penelope promittit euangelium, hoc est præmium, quod dari solet ijs qui rem lætā primū nunciarint. Proinde quod in euāgelio Christi fuit exhibitū id multo ante euangelium promissum est Abrahæ, quod hic appellat præ euangelizauit.

Igitur qui ex fide sunt benedicentur.) ἐυλογουῦνται, id est benedicuntur præsentis temporis. Sub maledictio sunt.) ὑπὸ κατάρα, id est sub maledictione siue execratione quod cōmode reddi poterat, maledictioni obnoxij sunt.

Quoniam autem.) ὅτι δέ, id est quod autem & sic legit Ambrosius. Nam quoniā hoc loco non quadrat.

Ex maledictio legis.) ἐκ τῆς κατάρας, id est ex maledictione, ut legit Hieronymus in secūdo dialogo aduersus Pelagianos, siue detestatione, & rursum factus pro nobis maledictū κατάρα, id est execratio. Miror cur hic placuerit maledictum, cum ea uox latinis longe aliud significat, nempe conuiuium.

Qui

Prescriptio possessionis

Euāgelium

non p̄sentia. Vt dicitur in
 hoc testimonio
 maledictio d
 miam dei sūp̄nū est
 hanc interpretatur mo
 est qui pendet. Addit
 none conscripta fuerit re
 Ad hæc Iudeus Baria
 de tali lege. Quia cōt
 nec, ne Christus dicatu
 Nimirum ut peccatum
 tamen hominis testamen
 ueratum, ut statim subau
 confirmatum testamenti
 ratum siue comprobatur
 ueritas uerit, abijt Al
 quod est inritum fac
 Pauli Hebræos magis pacti
 Aut superordiat. In
 nec demit, nec addit, nec
 quib; in multis. Sic melius
 testamenti confirmatū a de
 ritum ante confirmatum a
 ad Ambrosium. Admonē
 tæra uolumina, quod dicit
 e. 177, quod pactum so
 Paulus non putauit agen
 ueribus locis secutus sit æ
 non inritam facit. Vnde
 q̄ cum autoritate deccer
 uerit. Polita est. In
 promiserat. In quod dicit
 promissionem donau
 opponit operibus le
 ergo lex, propter tran
 quod ergo. Deinde subm
 et retractat, putatq; sat
 p̄sent. Ac deinde sibi respo
 tæ hæc iustificemur. Ar
 tæp̄tæ non fuit in C
 quod legit Hieronym
 uo et maledictio id est
 nec et maledictio id est
 uo poss. Ois em̄ uos ut

Qui non permanferit.) ὁς οὐκ ἐμμένει, id est, qui non permanet:

Ex fide uiuēt.) Viuet ζήσεται, ut ante admonuimus in epistola ad Rhomanos.

Factus pro nobis maledictus.) κατάρα, id est maledictum siue maledictio, aut execratio. Sicuti pestilentem, pestem uocamus.

Maledictus omnis qui pendet in ligno.) Locus est Deuteronomij uicesimo primo capite. Hebraica sic habent: בִּי לִלְכָתָּהּ תְּלִי Paulus prudens ac sciens opinor in hoc testimonio pratermisit mentionem dei. Nam Aquila & Theodotion uerterunt maledictio dei est Septuaginta maledictus a deo Symmachus, in blasphemiam dei suspensus est. Hebion Herasarches semijudaus, ac semichristianus ad hunc interpretatur modum ὅτι ὑβρις θεοῦ ὁ κρεμᾶμενος, id est iniuria siue contumelia dei est qui pendet. Addit Hieronymus in altercatione Iasonis & Papisci, quæ Græco sermone conscripta fuerit reperisse, λοιδορία θεοῦ ὁ κρεμᾶμενος, id est conuitium dei qui pendet. Ad hæc Iudæus Barhamin quo nocturno præceptore fuit usus Hieronymus, adiecit, & ita legi posse. Quia cōtumeliose deus suspensus est. Demiror aut cur hic tāto opere laboret, ne Christus dicatur maledictus. Cum Paulus eundem dicat esse factum peccatum. Nimirum ut peccatum erat Christus, ita erat & maledictio.

Tamen hominis testamentum.) ὁ μωσάνθρωπος, quod reddi poterat, hominis licet testamentum, ut statim subaudias, multo magis id oportere fieri in deo.

Confirmatum testamentum nemo spernit.) κεκυρωμένην διαθήκην, ὅνδεῖς ἀθετεῖ, id est cōfirmatum siue comprobatum testamentum, nemo reijcit. Nam uerbum hoc ἀθετεῖ paulo superius uertit, abiicit Ambrosius legit confirmatum autoritate. Contrarium est illi ἀκυροῦν, quod est irritum facere & rescindere Hieronymus indicat, hoc loco testamentū apud Hebræos magis pactum sonare quā testamentum quod illi uocent Berith בְּרִית.

Aut superordinat.) ἐπιδιατάσσεται, id est adiungit & prater illud aliquid ordinat, hoc est nec demit, nec addit, nec derogat, nec arrogat.

Quasi in multis.) ὡς melius hic quadrabat tanquā.

Testamentū cōfirmatū a deo.) διαθήκην προκεκυρωμένην ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, id est testamentum ante confirmatum a deo in Christum. In Christū additur apud Græcos, & itē apud Ambrosium. Admonet hoc loco diuus Hieronymus, si quis diligenter expendat Hebræa uolumina, quoties Septuaginta uerterunt διαθήκην, id est testamentum Hebræis esse בְּרִית, quod pactum sonat potius, quā testamentum. Cæterum apud crassos Galatas, Paulus non putauit agendū exactius. Ita Hieronymus, quasi uero Paulus nō & alijs cōpluribus locis secutus sit additionem Septuaginta.

Non irritum facit.) ὁ ἀκυροῦ, quod contrarium est illi κυρώ, quod non tam est comprobare quā cum autoritate decernere, & legitime transigere rem, ut deinde ratum sit, quod actum fuerit. Posita est.) προστεθέν, id est addita est siue aposita est, nisi legas προστέθει.

Cui promiserat.) In quodam codice legi, ὅ ἐπιγγέλται, id est quod promissum fuit.

Per reppromissionem donauit deus.) κεχάρισται uerbū a χάρις dictum a gratia, quā Paulus ubiq; opponit operibus legis Mosaicæ.

Quid ergo lex, propter transgressiones.) Augustinus in cōmentarijs. Ita iubet distinguat. Quid ergo? Deinde subnectatur responsio, lex propter transgressores addita fuit. Verum id retractat, putatq; satius esse distinguere, quēadmodū nos distinximus. Quid ergo lex? Ac deinde sibi respondeat Paulus, propter transgressiones addita fuit.

Vt ex fide iustificemur.) Ambrosius legit iustificemur ἵνα δικαιωθώμεν.

Pædagogus noster fuit in Christo.) Melius hoc loco, in Christum, siue ad Christū εἰς χριστόν, atq; ita legit Hieronymus, in secundo Dialogo aduersus Pelagium.

Nō est masculus neq; foemina.) In cæteris usus est, neq; in hoc ultimo iugo usus est καὶ &, quæ tamen coniunctio idem pollet, ἀρσεν καὶ θήλυ admonet Hieronymus hic ἑθνητικῶν, p ethnico poni. Oēs em uos unū estis.) Vnū legere uidet Hieronymus, Ambrosius & Augustinus

Augustinus. Ceteri graeci unus legunt genere masculino *εὐς ἐστὶ* & interpretantur *Vulgarius*, siue quod tam Christo formam simus induiti. Ac mihi sane nostra lectio magis probatur, nisi quod magno consensu dissentiant ab hac graecorum exemplaria.

Si autem uos Christi.) Hoc loco uideo ueteres trifariam legisse, Diuus Hieronymus ad eum legit modum ad quem scriptum comperimus in Graecorum exemplaribus, *ἔσθε υἱοὶ τοῦ Χριστοῦ*, id est quod si uos estis Christi, diuus Augustinus hoc pacto legit. Omnes uos unum estis in Christo Iesu. Deinde subiicit. Quod si, ut hic interposita subdistingtione subaudiatur, uos estis unum in Christo, ac deinde inferat, ergo semen Abraham estis. Porro iam quod Augustinus putat subaudiendum id Ambrosius explicat ad hunc legens modum. Si ergo uos unum estis in Christo Iesu, ergo semen Abraham estis. Annotauit hoc Hieronymus, quoties de Christo fit mentio, promissiones multitudinis numero poni. Velut illic Abraham autem dictae sunt promissiones & semini eius, hoc est Christo. Rursus ubi de his qui per Christum sunt Abraham, numero singulari, uelut hoc loco *κατὰ παγγελίαν κληρονόμοι*.

EX CAPITE QVARTO.

Dico autem.) Hoc more Paulus loqui solet, quoties ingreditur, interpretari quae dixerit, proinde dilucidius erat. Quod dico tale est. Aut illud autem est, quod dico. Haeres paruulus est.) *νήπιος*, id est puer siue infans.

Nihil differt a seruo.) *διαφέρει* ambiguum est, nam significat & antecellit, uerum hoc loco nihil refert.

Tutoribus & autoribus.) *ἐπιτρόπου καὶ οἰκονόμου*, id est curatoribus & dispensatoribus, hoc est rei familiaris procuratoribus. Quamquam Hieronymus & Ambrosius legunt sub actoribus, uitiata ut opinor scriptura, pro autoribus, sic enim uocantur, quorum autoritate res geritur. Nam quod tum egerit pupillis, ratum non habet. Porro pueris pupillis dabant tutores, furiosis, curatores, qui pro illis rem administrarent.

Præfinitum tempus.) *προδεσμίαις*, quae uox significat diem praescriptum ad quem ius alicuius duraret. Paruuli.) *νήπιοι*, de quo saepius iam admonuimus.

Sub elementis mundi seruitentes.) *δεδουλωμένοι*, id est in seruitutem redacti, quod Ambrosius legit, subiecti, & referendum uidetur ad sub elementa *ὑπὸ τὰ στοιχεῖα*.

Misit deus filium.) *ἐξαπέστειλεν*, id est emisit, uel potius legauit, nempe cum mandatis. Nam id proprie sonat graeca uox. Aliud enim est *πέμπεται*.

Factum est muliere.) Prius factum est graece *γεννώμενον*. Posterius *γενόμενον*, ut illud uertas natum, hoc factum est. Quamquam graeci codices non distinguunt.

Redimeret.) *ἐξαγοράσκει*, quod ad uerbum sonat emercaretur, hoc est dato precio asfereret in libertatem.

Quoniam autem estis filij dei.) Redundat dei. Nec ad sensum facit. Tantum agit de conditione liberorum. In corda uestra.) *ἡμῶν*, id est nostra. Et abba pater, sicuti superius ostensum sit *ἀββὰς ὁ πατήρ*. Ut adoptionem.) Graecis unica dictio est *ἡ υἱοθεσία*, quam interpretis, quo plenius exprimeret, periphrali reddidit, quod adoptio uideatur latius patere.

Iam non est seruus.) Es secundae personae non tertiae est. Et interpretis, iam, suum, nimis amat, alias gaudens, uel intempertua uarietate *οὐκ ἔτι ἐστίν*, id est non deinde es, non amplius es.

Et haeres per deum.) Et haeres dei per Christum *κληρονόμος θεοῦ διὰ Χριστοῦ*.

Cum cognoueritis.) *νῦν δὲ γινώσκετε*, id est nunc autem posteaquam cognouistis deum.

Imo cogniti estis.) *μᾶλλον δὲ*, id est magis autem. Et ita legit Hieronymus. Quamquam magis hoc loco correctionem habet uerius quam comparationem.

Quibus denuo.) Pro denuo Graecis est *πάλιν ἀνωθεν*, id est, rursus ab initio. Et *ἀναδίστασθαι* ad uehementiam facit.

Et tempora.) *καιροὺς*, id est opportunitates. Neque enim est *χρόνους*, haec autem ad festos Iudaeorum dies pertinent.

Timeo

Timeo ne.) φοβούμαι ὑμᾶς, id est timeo uos, & ita legit Ambrosius uerti poterat, timeo de uobis. Fratres obsecro uos.) δέομαι ὑμῶν, id est, rogo uos. Hæc uult diuus Hieronymus ad superiora referri ad hunc modum. Fratres obsecro uos, sitis ut ego, quoniã ego ut uos. Nam ut, mauult Valla c̄ sic, non solum hic uerumetiam in proximo loco.

Iam pridem.) Græcis est, prius πρότερον. Tentationē uestram.) πειρασμόν μου, id est, tentationem meam siue mei, imo meam, ut intelligas Paulū tentasse Galatas suo sermo ne humili, & incondito. Quãc̄ sermo græcus anceps, & Hieronymus uarie exponit.

Vbi est ergo.) τίς ὁ ἦρ. i. quæ ergo erat, & ita legit Ambrosius. Cæterū beatitudo non est μακαριότης, sen μακαρισμός, quod magis sonat beatificationem, a uerbo μακαρίζω, quod est beatum dicere, siue iudicare, id quod nō obscure significat diuus Hieronymus hīs quidem uerbis. Quāuis (inquit) eo tempore, quo euangelium iuxta carnem susceperatis, beatos dicerem, quod in inuitijs feruebat, tamen nunc quia uideo ædificio culmen impositum, & pene ne quicq̄ iacta fundamenta, cogor dicere, ubi est beatitudo uestra, qua uos beatos arbitrans ante laudabam?

Aemulant̄ eos.) ἠλοῦσθαι ὑμᾶς. Ea uox cū græcis diuersos habeat usus, tamē hoc loco re c̄te uerteretur, diligūt siue affectant, siue ambiunt. Agit em̄ de quibusdam, qui sub prætextu amoris & studiij erga Galatas, hoc agebant, ut illos pertraherent in seruitutem legis Mosaicæ. Sed excludere uos.) Græce est ἐγκαλεῖσαι, id est includere, c̄c̄ græci codices hic uariant. Ut illos æmulemini.) ἀντὺς, ut se æmulemini.

Bonum autē æmulamini in bono.) καλὸν δὲ τὸ ἠλοῦσθαι ἐμ καλῶ, id est bonum aut̄ scilicet est, æmulari in bono semper. Bonum est alios imitari uelle. Sed non in quauis re, uerum in re bona. Cum præsens apud uos.) Tamen si consentiunt omnes, tamen sermo græcus anceps est, qui & hūc sensum habere potest, μὴ μόνον ἐμ τῷ παρῆναι με πρὸς ὑμᾶς, non solum in hoc quod adsum apud uos, quia dixit ante ἐμ τῷ καλῶ.

Vellem autem esse apud uos modo.) Modo hoc loco pro nunc positum est ἄρτι. Nec est esse, sed παρῆναι, id est adesse.

Quoniam confundor in uobis.) ἀποροῦμαι, id est perplexus sum siue indigus sum, sic em̄ explicat diuus Hieronymus, quē nos secuti sumus, c̄c̄ apud græcos ἀπορεῖσθαι, est aliquoties hæere, & inopem esse consilij. Sic erat affectus Paulus, ut nesciret, quid ageret cum Galatis, quos uidebat omnino tendere ad seruitutem legis, & hoc magnis apostolis eo uocantibus. Cæterum quantum ex Hieronymi uerbis, licet conijcere, putat ille idem esse σύγχυσις & ἀσχύνη, quorum prius confusionem sonat, posterior erubescentiã, cū plurimū intersit inter hæc duo. Nā aliud est pudere & erubescere, aliud animo turbatum esse, ut nescias quid sit agendum. Etiam si nōnunq̄ detorqueatur ad uehementem pudorem, qui turbare solet animum, & tenebras offundere, uelut apud Euripidem ὡς δ' ἀνολβον εἰχε δόνομα σύγχυσίν τε. Quãc̄ hic quoq̄ pplexus potest intelligi, magis c̄ pude factus. Nec erat quod hoc loco uerbum confundar mutaretur, nisi interpret alias libenter & frequenter usus esset eo pro erubescere, alioqui belle explicabat græcam uocem ἀποροῦμαι. Legem non legistis.) Auditis est græce, ἀκούετε, Hieronymus legit audistis, nisi mendum subest. Per allegoriam dicta.) ἀλληγορούμενα, sunt quedam quæ per allegoriam dicuntur. Est autem allegoria, cū aliud dicitur aliud significatur.

Vnum quidē in monte.) A monte est græce ἀπὸ ὄρους. Et ita legunt & Hieronymus & Ambrosius. Quãc̄ locus hic multis modis deprauatus est. Porro græce sic habet ἀπὸ ὄρους σινάϊς δ' ἄλεια γεννώσα ἡτίς ὄρις ἄγας, τὸ γὰρ ἄγας σινάϊς ὄρις ἐστὶ ἐν τῇ ἀραβίᾳ συνοικεῖ δὲ τῶν ἡμῶν ἱερουσαλήμ, δ' ἄλεια δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, ἢ δὲ ἄνω ἱερουσαλήμ, ἐλευθέρα ὄρις, ἡτίς ὄρις μητὴρ πάντων ἡμῶν. Id est, A monte Sina in seruitutē generans. Quæ est Agar. Nā Agar, sina mōs est in Arabia, cōfinis est autē ei quæ nūc est Hierusalē, seruit autē cū filijs suis. Porro quæ sursum est Hierusalem libera est, quæ est mater omnium nostrū. Admonēt græcorū scholia, montē Sina, Arabū lingua Agar appellari. Eūdē autē esse montē, diuersis nominibus. Porro

Allegoria,

Porro illud generans, necesse ut ad testamentum referatur, quod significatum fuisse uult in typo Agar. Deinde quod sequitur $\tau\omega\sigma\tau\alpha\gamma\alpha\rho$, non ad ancillam, sed ad montem pertinet quod uel ex ipso genere deprehenditur, quod mos apud Græcos neutri generis sit Ambrosius uidetur græcum genus reliquisse, cum ait. In seruitutem generans, quod est Agar. Cæterum quod addit, quæ nunc est Hierusalem, huc pertinet, quod olim ea ciuitas alijs nominibus fuerit appellata, primū lebus, deinde çalem, deinde Hierusalem uelut ex utrisq; composito uocabulo postremo Aelia. Latere sterilis quæ non parit.) Testimonium adductum est. Ex Esaia capite quinquagesimo quarto. Hebræa sic habet $\text{רְגֵי עֵרְוָה לֹא יִלְדוּ וְרֵגֵי חֲרָה לֹא תִלְדִּי בְּיָמַי בְּנֵי רֵבִים בְּנֵי שְׂמִימָה מִבְּנֵי בְעוֹלָה$ Ea sic extulit Hieronymus. Lauda sterilis, quæ nō parit, decanta laudē & hinni quæ non parturibas qm̄ plures filij desertæ magis q̄ eius quæ habet uirū. Verū iuxta Septuaginta legimus hunc in modū. Latere sterilis quæ non parit, erūpe & clama quæ non parturis, quæ plures filij desertæ magis q̄ ei⁹ quæ habet uirū. Symmachus ita uertit Latere sterilis, quæ nō peperisti, gaude in exultatione & hinni, quæ nō parturisti, plures em̄ filij dissipata, magis q̄ eius quæ erat sub uirō. Ab hoc non discrepant Theodotio & Aquila, præter q̄ in pauculis uerbis, Vnde palam est hoc in loco Paulum usum uerbis septuaginta, quod per omnia sensus concordet cum Hebræa ueritate.

Cum filio libera.) Hieronymus legit cum filio meo Isaac.

Qua libertate Christus.) Græca sic habet $\tau\eta\ \epsilon\lambda\epsilon\upsilon\theta\epsilon\rho\iota\alpha\ \delta\upsilon\mu\ \eta\ \chi\rho\iota\sigma\tau\circ\varsigma\ \eta\ \mu\alpha\varsigma\ \eta\ \lambda\iota\upsilon\theta\epsilon\rho\omega\sigma\epsilon\ \sigma\eta\kappa\epsilon\tau\epsilon$ $\eta\ \mu\eta$, id est libertate igitur, qua Christus nos liberauit state &c. Ut libertate ad sequentia pertineat, non ad superiora. Tamen si Hieronymus secus uertit, ac secus legunt Ambrosius & Augustinus. State igitur &c.

EX CAPITE QUINTO.

Contineri.) $\mu\eta\ \epsilon\upsilon\epsilon\chi\epsilon\theta\epsilon$, id est obnoxij sitis aut implicemini seu illaqueemini. Euacuati estis a Christo.) $\kappa\alpha\tau\eta\rho\gamma\eta\delta\eta\tau\epsilon\ \alpha\pi\omicron\ \tau\omicron\ \chi\rho\iota\sigma\tau\omicron\upsilon$, hanc uocem interpretat cōstater ita uertit, cū significet aliqd aboleri & irritū ociosumq; fieri, & uelut antiquari. Idem est cum eo quod paulo superius dixit, nihil Christi⁹ uobis pderit. Si ad dicitis uos legi Moyse, Christus uobis est antiquatus & ociosus Hieronym⁹ indicat hanc uocē $\kappa\alpha\tau\eta\rho\gamma\eta\delta\alpha\iota$, non recte uerti ab interprete, cum sit potius in opere cessare, $\alpha\rho\rho\theta\circ\varsigma$ em̄ ociosum est, uelut $\alpha\epsilon\rho\rho\theta\circ\varsigma$ unde dictum est $\kappa\alpha\tau\alpha\rho\gamma\eta\delta\alpha\iota$.

Circūcidenti se.) $\pi\epsilon\rho\iota\tau\epsilon\mu\mu\omicron\mu\epsilon\lambda\epsilon\omega$, id est qui circūciditur.

Per dilectionem operans.) Rursum hic operans, nō significat quod uulgus somniat, sed quæ uim suam occultam exercent in nobis, quod proprium est spiritus. Sentitur em̄ uis, cum ipse nusq; appareat. Nam legem uult parum efficacem uideri, contra fidem efficacem $\epsilon\upsilon\epsilon\rho\rho\gamma\omicron\upsilon\mu\lambda\eta\kappa$, quod agens rectius uerti poterat.

Nemini consenseritis.) Et hanc particulam uelut adiecticiam præterit Hieronymus, cū nec in græcis reperiatur codicibus, nec apud ullum illoꝝ qui cōmētarios scripserint in Paulum Qui uos fascinauit.) $\alpha\upsilon\epsilon\kappa\omicron\cdot\lambda\epsilon\mu$, quod Hieronymus & Ambrosius uertūt impediuit. Ex hoc loco uideat additū, nō credere ueritati, de quo superius admonuimus, & quod illic uertit non credere, hic uertit non obedire, Imo Hieronymus, hic admonet totum hoc, nō obedire ueritati, nō inueniri in uetustis codicibus. Etiam si græci codices hoc errore sunt cōfusi. Nec ad sensum facit addita particula. Bene currebatis, quis interruptit cursum uestrū? Persuasio hæc nō est &c.) Græcis nec est hæc, nec uestra, sed dūtaxat $\eta\ \pi\epsilon\rho\sigma\mu\omicron\upsilon\eta$, i. persuasio, q̄ sensus nō admodum pugnat. Nisi quod hic significat persuasionē nō obtemperantiū, sed persuadentiū, ut referatur ad superiorem interrogationem. Quis uos impediuit bene currentes? Nempe quorundam persuasio auocantiū uos ad Moysaicas ceremonias, quæ persuasio nō est profecta a Christo, qui alio uos uocauit, nempe ad spiritualia. Totam massam corrumpit.) $\omicron\lambda\omicron\mu\ \tau\ \phi\upsilon\rho\rho\alpha\mu\alpha\ \zeta\upsilon\mu\omicron\iota$, id est totam cōspersionem fermentat, sic em̄ uertit diuus Hieronymus in cōmentarijs.

Nihil aliud

Nihil aliud sapietis) φρονήσατε, Melius Ambrosius qui legit sentietis, hoc est nō eritis in alia sententia, & non cogitabitis de nouando uitæ instituto. Nā id est nihil aliud, nihil diuersum, nihil nouum. Quemadmodum dicimus ille ab illo.

Quicumq; est ille) ὅς τις ἄν ᾖ, i. quicumq; fuerit, siue sit, atq; ita legit diuus Ambrosius.

Ergo euacuatum est scandalum) ἄρα κατήργηται, id est ergo cessauit. Vt nō ineleganter exponit diuus Hieronymus quod uulgo uocant cassatum. Admonet autem & hic græcam uocem rectius exprimere Pauli mentem q̄ latinam.

Vtinam abscindantur) Vtinam & abscindantur, addita copula ἀποκόψονται, id est amputentur siue refecentur.

Qui uos conturbāt) οἱ ἀνοστατοῦντες, id est qui uos a statu dimouēt. Vnde Ambrosius legit, hī qui uos subuertunt. Nos uertimus, qui uos labefactant. Respexit enim ad id quod dixerat state. In occasionem detis carnis.) Detis uerbum apud græcos non habetur. Et carni dandi casu profertur, non carnis, paterno. Et subaudiendum est detis ut admonet diuus Hieronymus, aut aliud accōmodatius Apparet Vallā accusatiuū libertatem referre, ad uerbū quod sequitur seruiatis, quasi dicas, ne seruiatis libertatē uestram carni. Verum id preterq̄ quod ab omnium sententia dissidet, duriusculum est & coactius. Vulgariū subaudiendum putat ἔχωμεν, i. habeamus. Certe ut modo dixi, testatur Hieronymus, uerbum detis additū ab interprete, non positum a Paulo. Et ne scio quid gratiæ peculiaris habet hæc aposiopesis, in deterrēdis ijs, quos nolis offēdere.

Sed per charitatem (spiritus) Spiritus in græcis codicibus non habetur, nec in Hieronymo, nec in Augustino, tantum apud Ambrosium legere memini, qui sic etiam interpretatur, ut sit quod opponat carni. Diliges proximum tuū) Græci habent ἐν θεῷ ἀγαπήσῃς, id est, nempe in hoc, diliges proximum &c. Vnde & nos ita uertimus.

Dico autem in Christo) In Christo non additum est apud græcos, nec apud Hieronymum, nec apud Ambrosium. Mordetis & comeditis.) Pro comeditis Ambrosius legit criminatis, si modo codex mendo uacat. Haud scio an exemplar illius habuerit διαβόλλετε id est calūniāmini. Et desyderia) desyderium est græce ἐπιθυμία. Ταῦτ' εἴτι id nihil ad sententiā. Hæc enim sibi inuicem) Apud græcos pro enim est εἰ αὐτὲ ταῦτα δέ, Hæc autem. Quanq; id quidem ad sensum haud magni refert.

Quæ sunt) In plerisq; huiusmodi recensendis latina non nihil a græcis discrepant, liberior opinor obliuioe. Hæc græcis sic habent, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσελγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθρα, ἔρις, ὕβρις, θυμοί, ἐριθείαι, διχσοασία, αἰρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέβαι, κῶμοι. Id est, adulterium, fornicatio, immundicia, lasciuia, idolorum cultus, ueneficiū, simultates, is, æmulatiōes, iræ, cōtētiōes, factiōes, sectæ, inuidiæ, cedes, ebrietates, comestatiōes. Diuus Hieronymus sic legit. Quæ sunt fornicatio, immūdicia, impudicia, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, æmulatiōes, iræ, rixæ, dissēsiōes, hæreses, inuidiæ, ebrietates, comestatiōes. Ambrosius legit ad hūc modū. Adulteriū, fornicatio, impuritas, obscenitas, idolatria, ueneficiū, inimicitia, cōtētiōes, simulatiōes, iræ, simultates, dissēsiōes, hæreses, inuidiæ, ebrietates, comestatiōes. De quorū singulis si qs uolet plenius edoceri, legat diui Hieronymi in hūc locū cōmētaria. Illud iam admonuimus in epistolā ad Rhomanos, in φθόνοι & φόνοι. Iuscūdam esse uocū allusionē, quā interprete potuit quidē reddere. Nō cōsequentur) οὐ κληρονομήσουσιν. Pro quo Hieronymus possidebunt. Et expressius Ambrosius. regni dei hereditatem non consequentur.

Patientia) μακροθυμία, i. longanimitas, quod iste suo more fere uertit patientiam, cū aliud quiddā sit. Etiā si diuus Hieronymus putat nihil interesse. Ambrosius uertit lenitatem. Et hic catalog⁹, fructuū spiritus, apud græcos sic habet ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια, i. charitas, gaudiū, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia. Diuus Hieronymus aduersus Iouinianū sic legit, charitas, gaudiū, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, māsuētudo, cōti-

nētia. Ambrosius ad hūc legit modū, charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, spes, lenitas, cōtinētia, castitas, bonitas, &c. Proinde nō admodū pbādā reor, quorūdā anxīā diligentīā, q̄ in huiusmodi catalogo solēt de nūero laborare, & in distinguēdis singulis supstitiose torqueri, cum pbabile sit Paulū congeriē quandā malorū & bonorū p̄duxisse, q̄ fere cōseq̄ solent, nō q̄ hęc sola sint, sed q̄ in his sit sūma. Qui aut̄ sunt Christi, carnē suā) Hoc loco Origenes omīssa una cōiunctiōe de totā uariat sententiā, legēs ad hūc modū, *ἡ τῶν ριούτων, οὐκ ἐστὶ νόμος, οἱ τῶν χριστῶν τῶν σάρκα ἐσαύρωσα μὲν τῆς παθίμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις*, aduersus hmōi nō ē lex q̄ Christi carnē crucifixerunt, cū uitijs & cōcupiscentijs, ut intelligas, nō eos esse Christi, q̄ carnē suā crucifixerunt, sed aduersus eos non esse legē, qui Christi carnē in se crucifixerunt, cum uitijs &c. Nam Christi carnē cū laude crucifigi in pijs hominibus, in quibus domiti carnis affectus, sed male crucifigi, q̄ Græci dicunt *ἀνασαυροῦνται* ab ijs q̄ redeunt ad pristinā uitā, post Christū semel acceptū. Vex̄ exēplaria græca refragan̄ huic lectiōni, etiamsi Hieronymo pbat̄ Origenis sententia. Ambrosius legisse uidēt ad hunc modū, *οἱ δὲ χριστοὶ &c.* ut Christi nominandi casu sit, numero multitudinis, nō paterni. Addit em̄ eos uocari christos, i. unctos, q̄ Christo deuoti sint. Cū uitijs & cōcupiscētijs.) *παθήματα*, i. passiones, siue ut legit Augustin⁹, affect⁹. Quācūq̄ oīs cruciatus aut morbus, etiā corporis potest uocari *πάθημα*, & idcirco addidit, *ἐπιθυμίαις*, quod ppriū est animi cupiditatibus, quēadmodum & Hieronymus.

Spiritu ambulem⁹.) *σοιχῶμον*, quod Valla corrigit, cōtenti sim⁹, uerū hoc magis ad sententiā Pauli facit, q̄ ad uocē græcā, *σοιχῶμον*, quæ significat ordine suo incedere, ut intelligas, cōtineam⁹ nos intra spiritū, nec respiciam⁹ legē. Neq̄ uideo qd Vallā mouerit, nisi forte legit *ἐγὼ μὲν π σοιχῶμον*. Etiāsi nō me clā est ad Vallæ sententiā, interpretari Vulgariū, *σοιχῶμον ἀπὸ τῆς ἀρεθῶ μου*. Diu⁹ Augustin⁹ legit, spiritu uiuim⁹, spiritu & sectemur. Ad quē modū q̄ uertit, aut legit, aut certe somniauit *σοχῶμον*, unde *σοχάζω*, qd̄ significat ad scopū oculū intēdere. Inanis gloriæ cupidi.) Græcis una dictio est *κενόδοξοι*, i. inaniter gloriofi &c. aut ut legit Ambrosius, inanē gloriā sectātes. EX CAPITE VI.

Sl præoccupatus) *προληφθῆς*, i. occupatus, hoc est præuentus, anteq̄ potuerit cauere. Quibus uerbis excludit omnino destinātā maliciā, & peccandi uoluntatem. Huiusmodi instruite.) *καταστῆτε*, i. instaurate, reficite, siue sarcite. Ambrosi⁹ legit, humiliate. Cōsyderās teipm) Mire mutauit repēte numery, *σκοπῶν σαυτῆρ*, magis ad sensū respiciens, q̄ ad uerborū ordinē. Et ex hoc loco diu⁹ Hiero. colligit, uere dictū a Paulo, nō tantū modestiæ causā, qd̄ imperitus esset sermone. At mihi uidēt non absire mutasse subito nūerū, q̄ singularis nūer⁹ magis esset idone⁹ ad cōpellādā uniuscuiusq̄ cōsciētīā. Porro dur⁹ erat dicere oib⁹, cōsyderate uosipos, ne & uos tētemini. Et mira cautiōe semp hoc agit Paul⁹, ne qd̄ offendat eos, quos studet corrigere. Alter alteri⁹ onera.) *ἀλλήλων τὰ βάρη βασάζετε*. Latini⁹ reddidit Ambrosi⁹, Inuicē onera uestra portate. Verti poterat & ad hūc modū. Alij uicissim aliorū onera baiulate. Nā alter alteri⁹, de duobus dicē latini⁹. Et sic adimplebitis) *καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε*, i. & sic adimplete. Rursū redijt ad nūerū multitudinis. Qd̄ aut̄ dixit, ne & tu, hoc ad unūquēlibet retulit, ut admodum⁹ mō. Quācūq̄ græca uox magis sonat readimplete, hoc est, denuo adimplete, q̄si dicat, qd̄ alteri⁹ delicto diminutū fuit in legis obseruatiōe, id aliorū sarciat charitas. Si q̄ se existimet.) Græce paulo secus habet, *εἰ ἂν δοκῆτις εἶναι τι*, i. Si em̄ uidēt aliq̄ esse aliqd̄ Et uerbū, seducit, apud Græcos cōposita uox est *φρεναπατῆς*, i. mentē seducit, & mentem suā decipit, ut exponit diuus Hieronymus. Est aut̄ pncipiosissimū fallendī gen⁹, ubi q̄s imponit sibi. Et sic in semetipso) *καὶ τότε*, i. & tūc, ut legit Ambrosi⁹. Nec addit̄ tātū apud Græcos. Præterea qd̄ Græcis est, *εἰς σαυτῆρ*, i. in seipm, mox itē, *οὐκ εἰς ἄλλον*, i. & non in aliū, fortassis rectius transtulisset, apud seipm, & nō apud aliū. Quācūq̄ haud me fugit huius præpositiōis ancipitē esse naturā. Vnusquisq̄ onus suū portabit.) *φορτίον*, quod Ambrosius legit sarcinam. Et portabit est *βασάσει*, quod est baiulorū proprie.

Cōmunicet

Comunicet autem qui,) Græce non est uerbo, sed uerbum, accusandi casu, ἦν λό-
 γον, quanquam accipi potest per Synecdochen, ut subaudias κατὰ præpositionem.
 Aut ita dixit catechizatur uerbum sicut nos dicimus docetur grammaticam. Am-
 brosius græcam uocem expressit ad hunc modum, ὁ κατηχούμενος, hoc est, qui uer-
 bum dei audiens est. Nam catechizare est tradere mysteria religionis Christianæ, *Catechizare,*
 id quod scripto facere fas non erat. Illud autem, in omnibus bonis, ad communicet re-
 ferendum est, non ad catechizat. Marcion accusatiuum λόγον refert ad uerbum cōmu-
 nicet, intelligens fideles & catechumenos simul orare debere, & magistrum in oratio-
 ne cōmunicare cum discipulis, illo uel maxime elatus, quod sequatur in omnibus bonis,
 Atqui si de oratione fuit sermo, non debebat præcipi ei qui catechizatur, sed qui cate-
 chizat, hoc est, non discipulo, sed magistro. Quæq; ea quæ consequuntur, hanc refellunt
 interpretationem, Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Hic uero Laurentius Valla
 non nihil stomachatur, quod interpres græcam uocem reliquerit, cū alibi uertat. Atq; ita
 uertendum putat, Cōmunicet autem qui docetur uerbum, cum eo qui ipsum docet in
 omnibus bonis. Non irridetur.) ου μνηστρεται, quod proprie est scommate ridere, &
 subsannare, nasq; suspendere.

Quæ enim seminauerit.) Græcis est singulari numero. Quod enim seminauerit ho-
 mo, hoc & metet. Itaq; legit Ambrosius, & item Diuus Augustinus.

In carne.) Græce est, εἰς σάρκα, .i. in carnem. Quemadmodū mox, εἰς τὸ πνεῦμα, .i. in spiri-
 tum. Tametsi præpositio εἰς uarie usurpatur. Metet corruptionē.) θείσει φθοράν, .i. mei-
 tet corruptelam, hoc est, ferituum fructum. Nam huic opponit uitam æternam. Caro
 mortalis, fructus habet itē mortales. Spiritus æternus, fructus habet immortales. Siqui-
 dem alias quoq; ἀφθαρτὴν transfert immortalem, & ἀφθαρσίαν immortalitatem.

Deficiamus & deficientes.) Apud Græcos diuersa sunt uerba. Nam deficiamus est,
 ἐκκακῶμεν, deficientes, ἐκλυόμενοι, .i. defatigati. Ambrosius legit, infatigabiles, ut tempus
 quoq; participij redderet.

Qualibus literis.) πηλίκους, .i. qualibus, sed ita ut magnitudinem & admirationē signifi-
 cet, hic magis ad affectum Pauli refertur, cui hæc res adeo fuerit cordi, ut non grauatus
 sit suapte manu super ea scribere. Diuus Hieronymus putat reliquā epistolā aliena ma-
 nu scriptā fuisse, Paulū autē, ut oēm excluderet suspicionē suppositiciæ literæ, reliquū
 epistolæ suapte manu scripsisse. At cur nō potius, ut cū Hieronymi pace dixerim, uel ex
 hoc loco cōijcimus totā hanc epistolā Pauli digitis exaratā fuisse? Fatec Hieronymus uocē
 græcā πηλίκους magnitudinē significare potius q̄ qualitātē, & laborat, ut explicet, quō grā-
 des sint hæc literæ, quasi illud senserit Paulus, hanc epistolā grandibus literis figuris scri-
 ptam fuisse. Imo Græci literas numero multitudinis & unā uocāt epistolā, quæadmodū
 & nos. Igitur Apostolus ut ostenderet, quātopere sibi hæc res esset cordi. Videtis, inquit,
 q̄ grandē epistolā, mea ipsius manu scripsi. Iam em̄ finierat epistolā. Nā in cæteris solet
 autaxat subscribere Mea manu Pauli. Nec est qd̄ quæq; offendat datiuus γράμμασι, nō
 γράμματα. Ut enim loquimur multis & multa, ita scribimus paucis & pauca.

Ad omnes.) Cur non potius, erga omnes?

Volunt placere in carne) ἐν προσώπῳ, hoc est, iuxta faciem placere. Nam hinc græca
 uox composita est.

Tantum ut persecuti cru. non.) Græce sic habet, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ διώκωνται
 .i. Ne cruce Christi persequantur. Ut persequantur, passiue accipias, hoc est, ne crux Chri-
 sti adducat illis persecutionem.

Legem custodiunt.) Ipsi deest αὐτῶν, quod addit & Ambrosius. Hieronymus legit hī,
 Absit gloriari.) Absit ut gloriar, siue ne contingat gloriari.

Et quicūq; hanc regulam secuti fuerint.) καὶ ὅσοι ἐπιταγοῦν τούτῳ σοιχίσασθαι. Idem uerbū
 quod superius uertit, ambulemus, σοιχῶμεν, hoc est, q̄cumq; ad hanc incedent regulam.

Et super Israel dei.) ἡμῶν Ἰσραὴλ, ut intelligas uirum aut populum. Et addit dei, ppter sy-
nagogam satanae. De cetero,) τῶν λαῶν, quod alias solet ἡ λαοῦ πῶν.

Nemo mihi molestus sit.) κόπους μοι μηδεὶς ἄξειτω. i. Labores mihi nullus exhibeat.
Et ad hunc modum uertit, & exponit Diuus Hieronymus.

Stigmata.) Græca uox est, significat autem notam impressam. Solēt autem serui nota-
ri a dominis. Sentit igitur se certas habere notas, q̄ sit seruus Iesu Christi, pro quo tam
multa passus fuerat. FINIS EPISTOLAE PAULI AD GALATAS.

ANNOTATIONES IN EPISTOLAM PAULI AD EPHESIOS.

IDEM in hac epistola Pauli feruor, eadem pfunditas, idem omnino spiritu
ac pectus, uerum nō alibi sermo hyperbaticus, anapodoticus, alijsq; incom-
moditatibus molestior, siue id interpretis fuit, quo fuit usus in hac, siue sen-
suum sublimitatem sermonis facultas non est assecuta.

Qui sunt Ephesi.) τῆς οὐσίμῃ ἐν ἐφέσω, quod potest & in secunda legi perso-
na, qui estis Ephesi. Benedictus deus.) Bisariā potest distingui Benedictus deus, ut ha-
cenus sit diastole. Deinde separatim adijciat, Et pater dñi nostri Iesu Christi. Aut con-
iunctim, Deus & pater dñi nostri Iesu Christi. Pater, quia genuit. Deus Iesu, secundum
assumptū hominē. Id annotauit Hieronymus. In caelestibus in Christo.) ἐν τῆῃ ἐπουραν-
νότητι, ἡ ἐν τῆῃ ἐπουραν-
νότητι, i. in caelestibus, siue sup̄caelestib⁹ Christo. Vt sit Christo datiuus casus. Ambro-
sius omittit hanc particulā, in Christo. Hieronymus legit in Christo. Si legis, benedixit
nos Christo, sensus erit, benedixit nos in gloriā Christi. Si in Christo, sensus erit, p̄ fidē
Christi cōferri nobis hāc benedictionē. Ante cōstitutionē) πρὸ καθολογῆς, quæ uox ita
sonat, quasi dicas, ante iacta fundamēta mūdi. Sic admonet & diuus Hieronymus, idq;
uerbis cōpluribus. Et immaculati.) ἀμώμους, quod magis inculpatus siue irreprensibi-
les q̄ immaculatus significat. Momos em̄ Græcis reprehensio est, siue deus reprehensio-
nis.

In charitate.) Hæc uerba referri possunt ad sup̄iora, ut intelligas nos inculpatos esse,
& electos in charitate, uel ad ea quæ sequunt̄, Vt accipias nos prædestinatos in charita-
te. Quāq; græci codices annectunt hæc superioribus. Et hoc annotauit Hieronymus.

Qui prædestinauit nos.) προορισίας. Hieronymus & Ambrosius legunt, In charitate p̄-
destinans nos. Verū illud prædestinans apud Græcos præteriti tēporis est, quasi si genus
mutari poterat dixisset prædestinatos siue præfinitos. Atq; hoc sane loco uere uerbum
est prædestinandi, de quo in epistola ad Rhomanos nō nihil attigimus. Diuus Hiero-
nymus hoc putat interesse inter ὁρίζω & προορίζω, quod prius illud tribuat̄ ijs quæ nunq;
nō fuerint. Hoc posterius ijs, quæ cum aliquando nō fuerint, deinde cœperint esse. De
quibus si qd decretū aut cogitatū fuerit, priusq; fuerint, prædestinatio est. Rursum si qd
de dño Iesu Christo, qui nunq; nō fuit cū patre, nec unq; eū ut esset uoluntas paterna p̄-
cessit, destinatio est. Vnde in epistola ad Rhomanos de filio dei loquens, ὁρίδεντες dixit,
nō προορίδεντες. In adoptionē filioꝝ.) Græcis una uox, ἡ υἱοθεσία, qua significant eam ado-
ptionē, qua quis in filij locū adoptat̄, ut sup̄ius admonuimus. In ipsum.) εἰς αὐτόν. i. in se-
le. Quāq; potest & ad Christū referri, sed coactius. Nā p̄ adoptionē efficimur fratres Ie-
su Christi, nō filij, sed filij dei patris, ueluti insiti corpori Christi, & unū cum illo effecti.
Secundū

Momos

prædestinatio,
Destinatio,

Secundū
hæc
Rasor
Ni placet, &
hic sonat, gr
In laude g
gratiz suæ, &
dilecto filio suo.) Fili
Lin eo qui dilect
Et oino sentit d
amari a deo, nō ex ne
esse uoluit. In remi
torōsiū, nec apud Hie
exponentē. Exponēs
uitus, unde redemit r
i. p̄fectū. i. p̄fectū. i. p̄fectū.
Hieronym
tēporis. Quod di
nō negligendū. Vider
ebus. Habent enim a
Verbū
cipiū
non ha
pariuit nobis p̄fesa
cat, i. p̄fectū, & græca i
q̄ uulgo efferenda. Q
no uenerunt. Hic len
ois incognitū fuisse m
At nunc quod latebat, i
cundā benepaciā hūe
legas q̄
significat
pater p̄posuit nos sibi
hoc est, inter p̄fesa
p̄fesa multo ante definim
cogitationē sequat̄ et
hæc uerba, i. anaxarcho
nos uocant anaxarcho
niam repetunt, & si
q̄ recte uerbum hoc a
magis habeatur inf
hæc heret & angelos
nō dedit caput. Qu
nos sunt, & quæ in terra
hæc uerbum reperio, nec a
hæc græca uox anceps e
niam omnium rerum
p̄fesa p̄fesa a multis ante
oleuimus. Significat
re dicit, q̄d
amb
hæc uerbum insus afficit